

บทขับเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายแก้ววอขณเณร เทศน์มหาชาติ วัดป่าเลไลยก์

เนื่องในงานสมโภชของคักจิ้นพระราชทาน
ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
วันเสาร์ที่ 1 พฤศจิกายน 2551

สุจิตต์ วงษ์เทศ ตัดตอนทำบท
จากหนังสือ วรรณคดีไทยเสภาขุนช้างขุนแผน
(ฉบับกรมศิลปากร คุรุสภาพิมพ์ เมื่อ พ.ศ. 2505)
สมชาย ทัมพร บรรจุเพลง

- ปี่พาทย์ทำเพลงรัวประลองเสภา
- ขับเสภา

๐ จะกล่าวถึง	พลายแก้ว	แววไว
เมื่อบิดา	บรรลัษ	แม่พาหนี
ไปอาศัย	อยู่ใน	กาญจน์บุรี
กับนาง	ทองประศรี	ผู้มารดา
อยู่มา	จนเจ้า	เจริญวัย
อายุ	นั้นได้	ถึงสิบห้า
ไม่วาย	คิดถึงพ่อ	ที่มรณา
แต่นึกนึก	ตรึกตรา	มากกว่าปี
อยากจะเป็น	ทหาร	ชาญชัย
ให้เหมือน	พ่อขุนไกร	ที่เป็นผี
จึงอ้อนวอน	มารดา	ได้ปราณี
ลูกนี้	จะใคร่รู้	วิชาการ

พระสงฆ์	องค์ใด	วิชาดี
แม่จิงพา	ลูกนี้	ไปฝากท่าน
ให้เป็น	อุปัชฌาย์	อาจารย์
อธิษฐาน	บวชลูก	เป็นเณรไว้

- ร้องพม่าฉ่อย

๐ ครานั้น	ทองประศรี	ผู้มารดา
ได้ฟัง	ลูกว่า	หาขัดไม่
อันสมภาร	ที่ชำนาญ	ในทางใน
ท่านชรัว	วัดส้มใหญ่	แลดีครั้น

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด

วัดป่าเลไลยก์

- ขับเสภา

๐ ครานั้น	จึงโฉม	เจ้าเณรแก้ว
บวชแล้ว	รำเรียน	ด้วยเพียรหมั่น
ปัญญา	ไวว่อง	คล่องแคล่วครั้น
เรียนสิ่งใด	ได้นั้น	ไม่ช้าที
จนอาจารย์	ชยาด	ฉลาดเฉลียว
เณรเณร	ออกเกรียว	อยู่ที่นี้
จะเปรียบ	เณรแก้วได้	นั้นไม่มี
บวชยัง	ไม่ถึงปี	ก็เจนใจ
หนังสือ	สิ้นกระแส	ทั้งแปลวรรธ
จนสมภาร	เจ้าวัด	ไม่บอกได้
ลูบล้าง	ลูบหน้า	แล้วว่าไป
สิ้นไส้	กูแล้ว	เณรแก้วอา

ยังแต่	สมุด	ตำรับใหญ่
พื้นแต่	หัวใจ	พระคาถา
กุจัดแจง	ช่องสุม	แต่หนุ่มมา
หวังไว้	จนชรา	ไม่ให้ใคร
ความรู้	นอกนี้	ไม่มีแล้ว
กุรัก	เถรแก้ว	จะยกให้
อยู่คง	ปล้นสะตม	มีถมไป
เลี้ยง	โหงพรายใช้	ได้ทุกตา
เถรแก้ว	ได้ตำรับ	ของท่าขรัว
คิดถึงตัว	อยากเรียน	ให้ยิ่งกว่า
วันหนึ่ง	จึงเข้า	ไปวันทา
จะขอลา	ไปสุพรรณ	บุรี
ไปสืบหา	วิชาเรียน	ต่อไป
ท่านสมภาร	ชอบใจ	หัวเราะรี
ท่านวัดป่า	เลไลยนั้น	ขยันดี
กับสีกา	ทองประศรี	รู้จักกัน
เถรแก้ว	จึงลา	มาหาแม่
ทองประศรี	วิ่งแร	มารับขวัญ
พ่อเอ๋ย	มาไย	ทำไมนั้น
แม่ชา	ขรัวท่าน	ให้ลูกมา

- ร้องสืบท

รำเรียน	จบแล้ว	ท่านบอกให้
ว่าวัด	ป่าเลไลย	ดีหนักหนา
ว่ารู้จัก	มานาน	กับมารดา
แม่จงพา	ลูกนี้	ไปฝากไว้

- ชับเสภา

๐ ทองประศรี	ดีใจ	หัวเราะร่า
จริงแล้ว	เถรหนา	แม่นักได้
อันที่	เมืองสุพรรณ	นั้นไซ้
ทางใน	ท่านดี	มีสององค์
วัดป่า	เลไลยท่าน	สมภารมี
ทั้งขรัวที่	วัดแค	แม่เคยส่ง
กับขุนไกร	รักใคร่	กันมันคง
จะพาลง	ไปฝาก	ยากอะไร
ว่าพาลง	นางสั่ง	ซึ่งบ่าวข้า
เอ็งไปเรียก	ช่างมา	อย่าซ้ำได้
ให้เขาผูก	พันบู	กุงจะไป
อ้ายพลาถาง	ผูกไว้	ให้พ่อเถร
ข้าวของ	จัดใส่	ในสัปคับ
ทั้งข้าวกับ	รับหา	ชะมักเขม้น
ให้พ่อเพียง	เลี้ยงเจ้า	ทั้งเข้าเพล
ให้อ้ายเสน	กับตาพุ่ม	แก่คุมไป
ครันตระเตรียม	สำเร็จ	เสร็จการ
พากันออก	จากบ้าน	เขาชนไก่
ตัดทุ่ง	มุ่งตรง	เข้าพงไพร
สามวัน	ทันใด	ถึงสุพรรณ
จึงแวะ	เข้าวัด	ป่าเลไลย
ตรงไป	ยังกุฎี	ขรัวมีนั้น
ทองประศรี	กราบกราน	สมภารพลัน
ดีฉัน	มิได้มา	หาคุณเลย
ขรัวมี	ดีใจ	หัวร่อร่า
ไม่เห็นหน้า	หลายปี	สีกาเหวย
เถรนี้	ลูกใคร	ไม่คุ้นเคย
ทองประศรี	ว่าคุณเอ๋ย	ลูกฉันเอง

แต่เพียง ขุนไกร แกวอดวาย
 ดีฉันนี้ เป็นหม้าย อยู่แห้งเต้ง
 บวชลูก จะให้เรียน เป็นบพเพลง
 ก็โง้งแก้ง อยู่ไกล ไม่ได้การ
 จะเอามา ผากไว้ ให้ขรัวปู่
 โปรตบอกร ความรู้ เอ็นดูหลาน
 ถ้าไม่ เรียนร่ำ ทำเกียจคร้าน
 ทรมาน ทำโทษ โปรตดีโบย
 สมภาร จิงว่า ออย่าร้อนใจ
 ไม่ฟังสอน เลี้ยงได้ หรือยายโหวย
 แต่ทว่า ข้าก็ไม่ ใครทำโทษ
 จะสั่งสอน ให้โดย ปัญญามัน
 ถ้าเด็กดี เด็กก็มี แต่คนชม
 ชั่วแล้ว เขาก็ถม ผู้ใหญ่นั่น
 เพื่อนก็เป็น เชื้อผู้ดี มีเผ่าพันธุ์
 จะผ่าเหล่า เสียมัน เห็นผิดไป

- ร้องกระทงน้อย

ทองประศรี ฟังขรัว หัวเราะร่า
 พ่อเถร จำไว้หนา เอาใจใส่
 ผากลูก แล้วก็ลา คลาไคล
 กลับถึง เขาชนไก่ ก็ขึ้นเรือน

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด

- ขับเสภา

๑ ครานั้น จิงโฉม เจ้าเถรแก้ว
 ปัญญา คล่องแคล่ว ใครจะเหมือน
 หมั่นหมัก ภากติ มิให้เดือน
 หัดเทศน์ สามเดือน ก็ขึ้นใจ

มหาชาติ ธรรมวัตร สารพัดเพราะ
 ถ้อยคำ มั่นเหมาะ ไม่เปรียบได้
 สู้เสียง เป็นเสน่ห์ ดั่งเงไร
 เทศน์ที่ไหน คนชม นิยมฟัง
 จนขึ้นชื่อ ลือชา ว่าเปรื่องปราด
 ชาวบ้าน ร้านตลาด เขียนจะคลั่ง
 เถรเถร อดเพล ไปคอยฟัง
 เข้าไปนั่ง พุดจ้อ ขอเนื้อความ
 เจ้าอุตสาห์ ศึกษา วิชาการ
 เขียนอ่าน ท่องได้ แล้วไต่ถาม
 ตำรับใหญ่ พิษย สงคราม
 สุรย์จันทร์ ฤกษ์ยาม กี่รอบรู้
 อยู่ยง คงกระพัน ล่องหน
 ผ้าพยนต์ ผูกใช้ ให้ต่อสู
 รักทั้งเรียน เสกเป่า เป็นเจ้าชู
 ผูกจิต หึงอยู่ ไม่เคลื่อนคลาย
 ท่านขรัว หัวร่อ ว่าออแก้ว
 เรื่องเจ้าชู รู้แล้ว ต้องมั่นหมาย
 เมียของเขา เจ้าอย่า ได้ทำร้าย
 สาวแก่ แม่หม้าย เอาเถิดวา
 กูจะให้ วิชา สารพัด
 ให้ชะงัด เวทมนตร์ พระคาถา
 ท่วงที่ เอ็งจะตี ดั่งจินดา
 แล้วคายชาน หมากมา ให้เถรกิน
 เถรแก้ว รับแล้ว กินชานหมาก
 ขรัวต่อย ด้วยสาก แทะหัวบั้น
 ไม่แตก ไม่ยุบ ดั่งทูปหิน
 ท่านขรัว หัวเราะดิน คากๆ ไป

- ร้องสามเส้า

เจ้าเนรหมั่น	ปรนนิบัติ	พิศวี
ท่านชรัว	ก็ยังมี	ความรักใคร่
แต่ฝึกสอน	ทดลอง	จนว่องไว
มีน้ำใจ	กำเริบ	ทุกวันมา

มะปราง	กลางสาต	ลูกหวายหว่า
ส้มโอ	ส้มซ่า	ทั้งกล้วยไข่
ทุกบ้าน	อลหม่าน	กันทั่วไป
จนตึกตื่น	หลับไหล	ไปนับปล้น

สงกรานต์

- ขับเสภา

๑ ที่นี้	จะกล่าวเรื่อง	เมืองสุพรรณ
ยามสงกรานต์	คนนั้น	ก็พร้อมหน้า
จะทำบุญ	ให้ทาน	การศรัทธา
ต่างมา	ที่วัด	ป่าเลไลยก์
หญิงชาย	น้อยใหญ่	ไปแออัด
ชนทราย	เข้าวัด	อยู่ชวักไขว่
ก้อพระ	เจดีย์ทราย	เรียรายไป
จะเสียดพระ	กะไว้	ในพุ่มนี้
นิมนต์สงฆ์	สวดมนต์	เวลาบ่าย
ต่างฉลอง	พระทราย	อยู่ยังมี
แล้วกลับบ้าน	เตรียมการ	เลี้ยงเจ้าชี
บั้งจี่	สารพัด	จัดแจงไว้
ทำน้ำยา	แกงخم	ต้มแกง
ผ้าฟัก	จักแพง	พะแนงไก่
บ้างทำ	ห่อหมก	ปกปิดไว้
ต้มไข่	ผัดปลาแห้ง	ทั้งแกงบวน
บ้างก็ทำ	วันชา	สาธุ
ข้าวเหนียว	หน้าหมู	ไว้ถั้วถวน
หน้าเตียง	เรียงเลือด	ข้าวเม่ากวน
ของสวน	ส้มสุก	ทั้งลูกไม้

- ปี่พาทย์ทำเพลงฉิ่ง

- ร้องข้างประธานนา (ชั้นเดียว)

ครั้นรุ่งแจ้ง	แสงทอง	ส่องฟ้า
ต่างตกแต่ง	กายา	ขมิขมัน
หนุ่มสาว	เดมาแก่	มาแจจัน
พร้อมกัน	ที่วัด	ป่าเลไลยก์

- ขับเสภา

๑ ฝ่ายว่า	นางพิม	กับมารดา
พาบ่าวไพร่	ออกมา	หาข้าไม้
ข้าวปลา	ธารณะ	จัดหาไป
ธูปเทียน	ดอกไม้	ใส่พานมา
ถึงวัด	นั่งลง	ตรงพระทราย
แล้วถวาย	นมัสการ	ถ้วนหน้า
หญิงชาย	เต็มไป	ในวัดวา
ปูเสื่อสาต	คอยท่า	พระสงฆ์ไว้
ฝ่ายพระสงฆ์	ห่มดอง	ครองผ้า
เสร็จแล้ว	ลงมา	ศาลาใหญ่
เถรเถร	นั่งจัด	ถัดกันไป
สัปบุรุษ	กราบไหว้	ด้วยยินดี
ต่างถวาย	เภสัช	จัดพานเรียง
ห่มผ้า	สไบเฉียง	อยู่ตามที่
อาราธ	นาศีล	ขึ้นทันที
สมภารมี	ก็ให้	ศีลไปปล้น

แล้วถวาย	พรพระ	ตั้งนมโม่
พวกสีกา	หาโอ	อยู่ตัวสั้น
จัดของ	ใส่สำหรับ	ลงฉบับปล้น
ตั้งถวาย	เป็นหลักัน	กันลงมา
<i>- ร้อยสร้อยสนตัด</i>		
ลูกศิษย์	เถรเถร	ประเคนบาตร
อังกาส	ข้าวของ	ไว้ตรงหน้า
ช่วยเหลือ	คอยสำรวจ	ตรวจตรา
น้ำยาพร่อง	ต้องตัก	เอาเติมไป
<i>- ขับเสภา</i>		
๑ ฝ่ายว่า	นางพิม	มีศรัทธา
กลัวขนม	ลัมซ้า	ใส่ถาดใหญ่
หยิบขัน	ข้าวบาตร	เดินนาตไป
ใส่แต่	หัวโต่ง	ลงมาปล้น
ครั้นว่า	มาถึง	เจ้าเณรแก้ว
แลแล้ว	เรรวน	นึกหวนหัน
เจ้าเณรนี้	ที่เหมือน	รู้จักกัน
นางก็ตัก	จ้งหัน	ทัพพีโต
หมู่ผัด	ปลาแห้ง	ทั้งแกงไก่
ไข่พอก	ซีกใหญ่	ใส่อักโข
ใส่กรอก	ปลาแห้ง	แดงโม
แกงโถ	หนึ่งใส่	ให้พอแรง
เณรแก้ว	กัมหน้า	ไม่ทันรู้
เห็นของมาก	งยตุ	ก็ตาแขง
ปะหน้า	สีกาพิม	ยิ้มตะแคง
สีกานี้	มิแกล้ง	เข้าฤาไร

ดักบาตร	เหลือล้น	จนโอล้น
จะรู้ที่	เปิบกิน	กระไรได้
หวานเค็ม	ก็เต็ม	สำหรับไป
ส่วนที่ของ	ชอบใจ	มิให้เรา
นางพิม	ยิ้มไปล่	ไฮ้เจ้าเณร
ข้าคิดว่า	หลวงเถน	เห็นโอเปลา
เขาใส่ให้	อักโข	พาโลเอา
จะให้เขา	เสี่ยศรัทธา	ขึ้นว่าไป
เณรใจ	บึกบึ๊ก	นึกเป็นครู
เหมือนเคยเล่น	กับกู	กูจำได้
ชื่อว่า	สีกาพิม	พิลาไลย
สาวขึ้น	สวยกระไร	เพียงบาดตา

- ร้อยพม่ากลองยาว

ครั้นพระสงฆ์	ฉั้นเสร็จ	สำเร็จปล้น
ท่านสมภาร	มีนั้น	กี้ยตา
อันตบรับ	สัพพี	โมทนา
สัปบุรุษ	สีกา	ก็กรวดน้ำ
ต่างคน	ยินดี	ปรีดา
เสร็จแล้ว	กลับมา	อยู่คลาคล้า
เสียงแซ่ซ้อง	บ้างร้อง	เป็นล่านำ
บ้างพ้อนรำ	ฉลองทาน	สำราญครัน

เทศน์มหาชาติ*- ขับเสภา*

๑ อยู่มา	ปีระกา	สัปดาห์
ทายก	ในเมือง	สุพรรณนั้น
ถึงเดือนสิบ	จวนสารท	ยังขาดวัน
คิดกัน	จะมีเทศน์	ด้วยศรัทธา

พระมหา ชาติทั้ง ลิบสามกัณฑ์
 วัดป่า เลไลยนั้น วันพระหน้า
 ดาปะขาว เต่าแก่ แซ่กันมา
 พร้อมกัน นั่งปรักษา ที่วัดนั้น
 บ้างก็รับ ทศพร หิมพานต์
 บ้างก็รับ เอาทาน กัณฑ์นั้น
 ที่ลูกตก รับชูชก กัณฑ์กลางวัน
 ให้ยาย ศรีประจัน กัณฑ์มัทรี
 มหาราช พันชาติ กัณฑ์กลางคืน
 ฟังพระหัวเราะ ครึกครื้น กันอ้อมมี
 น้อยกษัตริย์ สังกัดเจียบ เชียบดี
 ตาหมื่นศรี คนแก่ แกร็บไป
 นางวัน รับกัณฑ์ จุลพน
 เณรอัน ดิถนัด หัดขึ้นใหม่
 เทศน์กัณฑ์ มหาพน ชีตันใจ
 ตาไท ก็รับ ไปทันที
 วัน ประเวศน์นั้น ท่านวัดแค
 เป็นกัณฑ์ของ ตาแพ กับยายคลี่
 ออกัณฑ์ หนึ่งใหญ่ ให้ใครดี
 ยากที่ ลัปบุรุษ จะรับไป
 ออเออ จริงแล้ว กัณฑ์กุมาร
 ให้เจ้าขรัว หัวล้าน บ้านรั้วใหญ่
 นายบุญ คู้กัน ไปไวไว
 ถึงขุนช้าง ยื่นให้ ไบฏีกา
 จะมีพระ มหาชาติ ลิบสามกัณฑ์
 วัดป่า เลไลยนั้น วันพระหน้า
 ตามแต่ ใจหม่อม จะศรัทธา
 พ่อชา ทำบุญ บ้างเป็นไร

นางพิม ศรีประจัน กัณฑ์มัทรี
 กุมาร ยังหาไม่ ใครรับไม่
 ขุนช้าง หัวร่อ อ่อชอบใจ
 ที่กัณฑ์ ใหญ่ใหญ่ เรายินดี
 จะคิด อะไร กับสิ้นยัง
 ถึงสิ้น สักห้าซ่ง ยังไม่หนี
 เกิดชาติใหม่ ก็จะได้ ไปมั่งมี
 ทำบุญ อย่างนี้ เราเต็มใจ

- ร้องดวงพระธาตุ

นายบุญ ยินดี รักลับมา
 เผลียงพระ เอาฎีกา ไปส่งให้
 ครบทั้ง ลิบสามกัณฑ์ เป็นหล่นไป
 ชาวบ้าน น้อยใหญ่ ก็เตรียมการ

- ชับเสภา

๐ ครานั้น เจ้ากัณฑ์ ทศพร
 ลูกขึ้น ตื่นนอน แต่ก่อนไก่
 ขนของ เครื่องกัณฑ์ สนั่นไป
 ถึงวัด ป่าเลไลย ใต้อรุณ
 เครื่องกัณฑ์ ตั้งพาน ในการเปรียญ
 จุดตูปเทียน ไหว้พระ อยู่กรุ่นกรุ่น
 ชีตัน ให้ศีล บอกส่วนบุญ
 แล้วว่าจุน ฌียบท บาลีไป
 ทศพร หิมพานต์ ทานกัณฑ์
 จบปล้น กัณฑ์หลัง ขึ้นตั้งใหม่
 ถึงกัณฑ์ มหาพน ชีตันใจ
 จบแล้ว เถอาก็ไป กุฎีปล้น

- ร้องกระบอกทอง

ครั้นพระสงฆ์	เทศน์จบ	กัณฑ์กุมาร
เจ้าขรัว	หัวล้าน	ก็เร็วรี่
ประเคน	เครื่องกัณฑ์	ในทันที
ปีพาทย์	ก็ตี	เป็นเพลงไป

- ปีพาทย์ทำเพลงโอด - เชิดฉิ่ง

- ขับเสภา

๐ ครานั้น	นางพิม	ศรีประจัน
ให้บ่าวยก	เครื่องกัณฑ์	หาชำไม้
บาตรยาม	บริขาร	พานผ้าไตร
ล้อมสูง	ลูกไม้	เป็นลายพรรณ

- ร้องฝรั่งควง

ขนม	นมเนย	ก็หลายอย่าง
ยกเข้าไป	จัดวาง	ไว้เป็นหลั่น
ข้างหน้า	ตั้งหมาก	ประจำกัณฑ์
ปีพาทย์	ตีลั่น	ขึ้นทันที

- ปีพาทย์ทำเพลงสาธุการ

เณรแก้วเทศน์กัณฑ์มัทรี

- ขับเสภา

๐ จะกล่าวถึง	สมภาร	เรียกเณรแก้ว
ขานแล้ว	ตีฉาน	หลานอยู่นี้
กุปาย	มาหลายวัน	ไม่ทันที่
เณรไปเทศน์	มัทรี	นี้แทนกุ

เณรแก้ว	กราบแล้ว	ลูกหลาน
หทัยมัทรี	มาทาน	อ่านอยู่
ว่าท่อง	ตามทำนอง	ของท่านครู
ซ้อมดู	จนคล่อง	ว่องไว
ทั้งคาถา	บาลี	จุดธูปยบ
กำหนด	แม่นยำ	จำไว้ได้
แล้วเรียก	เณรอันพลัน	ทันใด
มาแบก	คัมภีร์ไป	ให้เข้าที่

- ร้องขอมกล่อมลูก (ชั้นเดียว)

เณรอัน	รับคำ	แล้วอำลา
มาครอง	ผ้าสไบ	หนังไก่อลี
จับจับ	รับเอา	ห่อคัมภีร์
คอยอยู่ที่	บันได	จะไคลคลา

- ขับเสภา

๐ ครานั้น	จึงโฉม	เจ้าเณรแก้ว
เย็นแล้ว	จะไปเทศน์	ก็ผลัดผ้า
ห่มดอง	ครองแนบ	กับกายา
แล้วไป	วันทา	ท่านขรัวมี
ลูกออก	จากห้อง	ของสมภาร
อธิษฐาน	แล้วก็เสก	ขี้ผึ้งสี
ให้เณรอัน	เดินนำ	แบกคัมภีร์
มาจาก	กุฎี	ถึงศาลา
นั่งตำมา	กว่าสงฆ์	สำรวจมกาย
ขม้าย	เห็นเจ้าพิม	ผู้นิมหน้า
พิมน้อย	พอขม้อย	ไปปะตา
อายหน้า	ก้มนั่ง	อยู่ในที่

เณรพลาย   จึงร้าย   ละลวยซ้ำ
 ประจำจิต   ประสมเนตร   วิเศษศรี
 กำลังมนตร์   ดลพิม   ให้ยินดี
 ไม่ขาดที่   จะแลล่อ   ไปต่อตา
 พอสบพักตร์   เณรพัยก   ให้ทันใด
 ด้วยน้ำใจ   ผูกพัน   กระสันหา
 เชิญกระหยับ   มานี้   เกิดสึกา
 ท่านสมภาร   ไม่มา   อาพาธไป
 จึงให้   ข้าเจ้า   มาเทศนา
 ท่านเจ้ากัณฑ์   จะว่า   เป็นไฉน
 นางพิม   ยิ้มตอบ   ไปทันใด
 ไหนไหน   ก็เหมือนกัน   ไม่ฉันทา
 ไม่เลือกเณร   เลือกขรัว   ว่าชั่วดี
 ตามแต่   บาลี   พระคาถา
 พุดพลาจ   ยิ้มเหลือบ   ไปปะตา
 ก็เลือกพาน   หมากมา   ให้สายทอง
 กัมกราน   ตั้งพาน   หมากอังกาส
 ขึ้นธรรมาสน์   จับจบ   คัมภีร์จ้อง
 มือจับ   หนังสื่อ   ถือประคอง
 อ่านต้อง   ตามบท   จุณณีย์
 จนถึง   แทบทาง   พระนางคลา
 พบพญา   พยัคฆ   ราชสีห์
 นางชะอ้อน   วอน   ขอจรัส
 จนราตรี   แจ่มแจ้ง   ด้วยแสงจันทร์
 อิงอาศรม   อารมณ   ให้เขือกเย็น
 ด้วยไม่เห็น   พระลูก   ผู้จอมขวัญ
 ทรงกันแสง   โศกา   จาบัลย์
 เสด็จจัน   ดันตาม   พระลูกยา

ลับปुरुษ   หญิงชาย   ครั้นได้ฟัง
 เสี่ยงสา   รูดัง   ขึ้นพร้อมหน้า
 ทุกคน   ดลใจ   ให้ศรัทธา
 นางพิม   เปลื้องผ้า   ทับทิมพลัน
 จับจบ   ค่ำรบ   ถ้วนสามที่
 ยินดี   วางลง   ในพานนั้น
 ถวายแล้ว   นอบนบ   อภิวัตน์
 พิษฐาน   สำคัญ   ด้วยศรัทธา

- ร้องเชื้อ

สาธุสะ   เดชะ   ข้าพาทาน
 ให้พร้อมยศ   บริวาร   ไปกายหน้า
 สารพัด   มั่งมี   ปรีดา
 ว่าแล้ว   นิ่งฟัง   ด้วยตั้งใจ

- ขับเสภา

๐ ขุนช้าง   เห็นนาง   ถวายผ้า
 ชะต่า   เขาเป็นหญิง   ยังทำได้
 จะมานั่ง   นิ่งดู   อดสุใจ
 เรามิให้   น้อยหน้า   นินทากัน
 จึงว่า   สาธุ   โมทนา
 ความศรัทธา   เลื่อมใส   กระไรนั่น
 ถึงตัวเรา   มิได้เป็น   เจ้ากัณฑ์
 ก็ศรัทธา   มากครั้น   ในอารมณ
 ว่าแล้ว   เหลียวหน้า   มาดูพิม
 ยิ้มเปลื้อง   ผ้ากรอง   ที่ครองห่ม
 จับจับ   พับถือ   มือประนม
 ยกเหนือผม   แล้วพิช   ฐานไป

สาธุสะ	เดชะ	เมตตาจิต
ขอให้สม	อารมณ์คิด	พิสมัย
ให้ได้	เร็วพลัน	ให้ทันใจ
แต่ในคำ	วันนี้	อย่าคลาดคลา

- ร้องร่ำประลองเสภา

ว่าพลาบ	วางเคียง	ผ่านางพิม
ขอให้ผ้า	สีทับทิม	อย่าแคล้วช้า
จงบันดาล	เคลื่อนคล้อย	ให้ลอยมา
แต่เวลา	คำวันนี้	อย่านานไป

- ขับเสภา

๐ นางพิม	พิลาไลย	ครั้นได้ฟัง
แค้นคั่ง	อัดอั้น	ให้หม่นไส้
ทุดถม	น้ำลาย	ด้วยอายุใจ
สั่งข้าไท	ให้หยาบ	เอาพานมา
อ้อพรม	อ้อบู	รู้ใจนาย
เดินกราย	เข้าไปหยาบ	เอาพานผ้า
ข้ามหัว	ขุนช้าง	กลางศาลา
ขุนช้างเฟ่ง	ดูตา	ด้วยขัดใจ
สายทอง	ร้องว่า	ฮ้ออ้อพรม
ชายผ้า	ปัดผม	ท่านหาดูไม่
กิริยา	ชั่วถ้อย	น้อยเมื่อไร
ไปเถิดหนอ	แม่พิม	อย่าฟังเลย

- ร้องเทพทอง

นางพิม	ย่างเท้า	ก้าวเดินมา
ช่างชายหน้า	จริงจริง	แม่เจ้าเอ๋ย
ยิ่งกว่าลูก	ชาวไร่	มันไม่เคย
นางดำ	เปรียบเปรย	มาบ้านพลัน

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด

- ขับเสภา

๐ ครานั้น	จึงโฉม	เจ้าเงรแก้ว
สีกาพิม	ไปแล้ว	ให้ป่วนปั่น
ด้วยความรัก	ตรึงจิต	คิดผูกพัน
ก็ตัดบั้น	หั้นข้าม	เนื้อความไป
อ่านคาถา	ว่าครบ	พอบจบบาท
ก็จบเทศน์	ลงธรรมาสน์	หาช้าไม่
ถึงกัณฑ์	สักบรรพ	ด้วยฉับไว
แล้วต่อไป	จนครบ	ليبสามกัณฑ์

- ปี่พาทย์ทำเพลงกลองโยน

- ร้องกราวรำ (ชั้นเดียว)

ท่ายก	ทั้งประสก	แลสีกา
บ้างกรวดน้ำ	กรวดท่า	ด้วยจอกชั้น
โมทนา	ชื่นชม	สมภารครัน
พอสองยาม	เสร็จกัน	ก็ครไร

ปี่พาทย์รับ

จบเสภา

พระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์

พระพุทธรูปประธานที่วัดป่าเลไลยก์เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาท ที่โคนเสาข้างพระประธานมีปูนปั้นรูปช้างและลิง จึงทำให้เราทราบได้ว่าเป็น **พระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์**

คำว่า “**ป่าเลไลยก์**” มาจากคำว่า “**ปารีเลยยกะ**” ในภาษาบาลีหมายถึง ชื่อป่าแห่งหนึ่งที่ใกล้กับเมืองโกสัมพ์ เรื่องราวปรากฏอยู่ในพุทธประวัติ

ในพุทธวัสสาที่ 10 เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่เมืองโกสัมพ์ ในเวลานั้นมีพระภิกษุมารูปไม่สมัครสมานสามัคคี ไม่อยู่ในพุทธโอวาท พระพุทธองค์จึงเสด็จจาริกแต่เพียงพระองค์ไปยังป่าชื่อปารีเลยยกะ ณ ป่าแห่งนั้นมีช้างชื่อว่า ปารีเลยยกะช้างนั้นเมื่อเห็นพระพุทธเจ้าก็เข้ามาถวายการปรนนิบัติ ลิงที่ป่านั้นเมื่อเห็นช้างมาถวายการปรนนิบัติ ก็อดมิได้จึงนำรวงผึ้งมาถวาย เมื่อพระพุทธเจ้าทรงรับรวงผึ้ง ลิงบังเกิดความดีใจ จึงกระโดดโหมกิ้งไม้ไปมา ปรากฏว่ากิ้งไม้หัก ทำให้ลิงตกมาตาย แต่ด้วยผลบุญกุศลจึงยังให้ลิงตัวนั้นไปบังเกิดเป็นเทวนบุตรบนสวรรค์

ต่อมาเมื่อภิกษุที่เมืองโกสัมพ์เกิดความลำบากว่าตนผิด จึงเดินเข้าไปในป่าปารีเลยยกะเพื่อทูลขออภัยต่อพระพุทธองค์ และอาราธนาให้พระองค์เสด็จกลับเข้าไปในเมืองโกสัมพ์ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จกลับกรุงโกสัมพ์แล้ว ช้างปารีเลยยกะก็เสียใจจนตาย ด้วยผลบุญกุศลจึงไปเกิดเป็นเทวนบุตรบนสวรรค์

ลักษณะเด่นของพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ คือ เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาท

รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต